

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

2

XX

VYDAVATEĽSTVO
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
BRATISLAVA 1972

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.cceol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STUDIE

Ju. V. Bromlej, K otázke základných typov a „vnútorného mechanizmu“ etnických procesov	177
Folklór a súčasnosť	184
Milan Leščák, Výskum súčasného stavu folklóru na Slovensku — metódy, problémy, ciele	185
Jaromír Jech, Současný stav folklóru a jeho hlavní tendence	196
Bohuslav Beneš, Stará a nová tradice	209
Ján Michálek, K otázke ľudového rozprávania v súčasnosti	215
Stanislav Dúžek, Poznámky k výskumu súčasného stavu tanečnej tradície	220
Soňa Burlasová, Ľudová pieseň v súčasnosti	226
Svetozár Švehlák, Nová piesňová tvorba a jej vzťah k tradičnému repertoáru	234
Andrej Sulitka, K problematike štúdia výročných obyčajov a folklóru na severnom Spiši v súčasnosti	246

DISKUSIA — GLOSŤ

Oskár Eišček, Charakteristické znaky súčasnej slovenskej etnomuzikológie	253
--	-----

ROZHLEDY

Jubileum 25. výročia vzniku Národopisného ústavu SAV	275
Ján Michálek, Pozdrav Národopisnému ústavu	276
Oslava jubilea v Smoleniciach — prejavy	282
Viera Gašparíková, In memoriam Petra Grigorjeviča Bogatyriova	289
Emília Horváthová, Problémy etnografie slovanských národov na pracovnej porade v Moravanech	291
Ján Botík, Medzinárodná konferencia o problémoch štúdia ľudového staviteľstva v Karpatoch	298
Ján Mjartan, Medzinárodné sympóziu m o ochrane ľudovej architektúry	300
Soňa Burlasová, Seminár o využití samočinných počítačov pri štúdiu ľudovej piesne	302
Ján Mjartan, Sympóziu m Ethnographia Pannonica	303
Pavol Stanó, Ján Okrucký (1921—1971)	305
Milada Kubová, 25 rokov knižnice Národopisného ústavu	305
Ester Pliečková, Konferencia Demosu v Brne	306

RECENZIE A REFERÁTY

Soňa Burlasová, Ľudové balady na Horehroní (J. Kováčová)	308
Ján Michálek, Spomienkové rozprávanie s historickou tematikou (M. Leščák)	310
Anton Popovič, Strukturalizmus v slovenskej vede (J. Michálek)	310
Milada Kubová, Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za roky 1960—1969 (P. S.)	311
Piotr G. Bogatyriov, Voprosy teorii narodnogo iskusstva (M. Leščák)	312
Stanisław Szymański, Wystroje malarskie kościółow drewnianych (J. Langer)	313
Miklós Mojzer, Torony, kupola, kolonnád (S. Švecová)	314
Kalevala. Das finnische Epos. (M. Kossová)	315
Publikácie Etnografického múzea v Plovdive (J. Pátková)	315
Schweizerisches Archiv für Volkskunde, r. 66, 1970 (E. Kahounová)	317
Paul Y. Praetorius: Krakonoš (V. Gašparíková)	318

BIBLIOGRAFIA

Milada Kubová, Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za rok 1970	320
---	-----

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Ю. В. Бромлей, К вопросу об основных типах и „внутреннем механизме“ этнических процессов	177
Фольклор и современность	184
Милан Лешчак, Изучение современного состояния фольклора в Словакии — методы, проблемы, цели	185
Яромір Ех, Современное состояние фольклора и его основные тенденции	196
Богуслав Бенеш, Древняя и новая традиции	209
Ян Михалеk, К вопросу народного повествования в современности	215
Станислав Дужек, Заметки по изучению современного состояния танцевальной традиции	220
Соња Бурласова, Народная песня в современности	226
Светозар Швевлак, Новое песенное творчество и его отношение к традиционному репертуару	234
Андрей Сулитка, К проблематике изучения годовых обычаев и фольклора северного Спиша в современности	246

ДИСКУССИЯ ГЛОССЫ

Оскар Эшнек, Характерные знаки современной словацкой этномузикологии	253
--	-----

ОБЗОРЫ

Юбилей 25-ой годовщины основания Этнографического института САН	282
---	-----

РЕЦЕНЗИИ И ДОКЛАДЫ

БИБЛИОГРАФИЯ

Na l. strane obálky: Ľudovít Fulla, Jánošík na bielom koni. Gobelin, 1957.
Vorderseite des Umschlages: Ľudovít Fulla, Jánošík auf weissem Pferd. Gobelin, 1957.

K PROBLEMATIKE ŠTÚDIA VÝROČNÝCH OBYČAJOV A FOLKLÓRU NA SEVERNOM SPIŠI V SÚČASNOSTI

ANDREJ SULITKA

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Ako každé pohraničné územie, kde sa v minulých obdobiach križovali rozmanité migračné prúdy, ktoré podmieňovali osobitný ráz života a kultúry kraja, tak aj oblasť severného Spiša sa stala živnou pôdou pre bohatý rozvoj mnohých folklórnych prejavov ľudu. K tomu prispieval predovšetkým zvláštny charakter kraja, jeho materiálne i historické podmienky a v nemalej miere i geografické danosti. Etnický obraz severného Spiša je napokon tiež veľmi rôznorodý — Slováci sa tu stretli s poľským vplyvom zo severu, s rusínskym vplyvom z východu (doneseným valašskou kolonizáciou), s nemeckým vplyvom z juhu (najmä zo stredného Spiša) a dokonca — hoci v menšej miere — zasiahol sem v minulosti aj maďarský živel. Je prirodzené, že za takýchto podmienok sa ľudová kultúra danej oblasti formovala veľmi svojrázne.¹ Dlhšie udržať mnohé archaické formy v ľudovej duchovnej i sociálnej kultúre značne pomohli aj nedostatočné komunikácie, ktoré v minulosti veľmi prispievali k uzavretosti tohto kraja. Len takto sa mohli vo folklórnom bohatstve severného Spiša — najmä v oblasti Spišskej Magury — udržať mnohé zvykoslovné prejavy, medzi ktorými popredné miesto zaujíma bohatá škála ľudových divadelných vianočných hier (viažúcich sa hlavne na zimný obyčajový cyklus).

Výnimku vo výročnom zvykoslovnom cykle severného Spiša tvoria iba dožinkové obyčaje a zvyky a odpusty (hody), ktoré v tejto oblasti nachádzame veľmi sporadicky aj v minulosti. Tento moment je však celkom pochopiteľný, ak si uvedomíme, že v oblasti severného Spiša prevládal v minulosti predovšetkým pastiersko-valašský živel a pri pastiersko-salašníckom spôsobe hospodárenia nemohol uvedený prvok zrejme nájsť širšie uplatnenie.

Štúdium výročných obyčajov na severnom Spiši — teda inak v oblasti mimoriadne vhodnej na skúmanie výročného zvykoslovnia — môže sa v zásade orientovať dvojakým smerom:

a) Zamerať sa na výskum archaických foriem vo zvykosloví, na to sú v oblasti severného Spiša ešte stále vhodné podmienky, keďže dnes žijúca najstaršia generácia dospievala v období, keď výročné obyčaje žili ešte v plnej intenzite. Svedčí o tom aj to, že súčasným systematickým terénnym výskumom sa dá rekonštruovať takmer celý cyklus výročných obyčajov tejto oblasti.

¹ Pozri napr. HORVÁTHOVÁ, E.: Zvyky pri svadbe a narodení dieťaťa vo Veľkej Lesnej. Slovenský národopis, 18, 1970, s. 61—62.

b) Študovať dodnes zachované (žijúce) a všeobecne známe obyčaje i zvyky a sledovať nové zvykoslovné prvky, najmä pôsobenie tradície pri formovaní súčasného životného štýlu.

Druhý prístup môže mať ďalej dvojaký metodický postup: alebo vyjsť zo súčasného stavu a konfrontovať ho s minulosťou, alebo na základe staršieho stavu študovať prežívanie rôznych obyčajových i zvykových prvkov v súčasnosti. Obidva prístupy sú možné, závisí len od toho, aký cieľ si postavíme pri štúdiu tohto materiálu.

Pozrime sa však teraz bližšie na celý kalendárny zvykoslovný cyklus v oblasti severného Spiša a charakterizujme ho aspoň heslovite. Ak sledujeme komplex výročných obyčajov a zvykov v skúmanej oblasti, tak, ako sa spájajú s kalendárnym a liturgickým rokom, ukazuje sa, že v minulosti predstavoval tri základné okruhy, ako ich nakoniec poznáme aj z literatúry:²

1. zimný zvykoslovný cyklus,
2. jarný zvykoslovný cyklus,
3. letný zvykoslovný cyklus.

Pri skúmaní výročných obyčajov na severnom Spiši sa ukazuje, že v súčasnosti zaznamenal podstatné zmeny celý cyklus výročných obyčajov. Týka sa to najmä vlastných centier jednotlivých zvykoslovných okruhov. Toto konštatovanie je všeobecne známe a nepotrebuje osobitný komentár. Konfrontácia súčasného stavu zvykoslovnia napríklad s obdobím pred druhou svetovou vojnou vyzerá potom takto:

1. Mnohé obyčaje a zvyky v zimnom obyčajnom cykle (najmä v predvianočnom období) boli v minulosti priamo späté s „priadkovými izbami“; tie v skúmanej oblasti, pravda, zanikli pred druhou svetovou vojnou a paralelne s ich zánikom ustupovali aj obyčaje a zvyky, ktoré sa viazali k významnejším dňom v období adventu.

2. Jadro zimného obyčajného cyklu — Vianoce — si ešte stále uchováva mnoho archaických obyčajových prvkov. Avšak v posledných rokoch sa to týka už len vigílie Vianoc v gréckokatolíckych dedinách.

3. Osobitnú skupinu v zimnom obyčajovom cykle predstavuje vrstva koledných pastierskych hier a pochôdzok. Tie vlastne pôvodne tvorili s ostatnými zvykoslovnými prejavmi zimného obyčajového cyklu celý komplex zvykoslovných prejavov a dnes sa vyčleňujú ako samostatná vrstva folklóru. Na svojej intenzite nestratili najmä v najsevernejších slovenských dedinách Spiša, nachádzajúcich sa v Poľsku.

4. V medzivojnovom období pozorujeme, že veľmi rýchle začali zanikať poverečné predstavy a obyčaje, ktorými sa zabezpečoval zdar a hojnosť v poľnohospodárskych prácach. Súviselo to zrejme s novými ekonomickými a hospodárskymi podmienkami (zmena poľnohospodárskeho systému, používanie umeľých hnojív ap.). Tieto obyčaje a zvyky už súčasná generácia vôbec nepozná; žijú len v spomienkach najstaršej generácie. Na druhej strane poverečné pred-

² Porov. VÁCLAVÍK, A.: Výroční obyčaje a lidové umění. Praha 1959, s. 74.

stavy všeobecného charakteru zanikali oveľa pomalšie a mnohé sa v súčasnosti dostali do polohy spoločensko-zábavnej.

5. Povianočné obdobie v zimnom cykle nevykazuje v súčasnosti takmer nijaké stopy ľudovej obradovosti. Sviatok Troch kráľov má napríklad úplne charakter náboženskej slávnosti.

Možno teda konštatovať, že zimný obyčajový cyklus na severnom Spiši si zachováva charakter ľudovej obradovosti len zásluhou koledovania detí a koledných pastierskych betlehemských hier, ktoré sú v oblasti severného Spiša i v súčasnosti mimoriadne bohato zastúpené. Výročité dni ako sviatok Kataríny (25. nov.), Andreja (30. nov.), Mikuláša (6. dec.), Lucie (13. dec.) a tiež ich vigílie, sú vhodnými príležitosťami na spoločensko-zábavné stretávanie sa mládeže.

Avšak aj pri koledovaní detí nastali v posledných dvadsiatych rokoch podstatné zmeny. Je pozoruhodné, že hoci mladá generácia, resp. deti zachovávajú vianočné a novoročné vinše, často ich parodujú a dávajú im nový, žartovný obsah.

Napríklad vianočný vinš z Osturne:

Alebo z Jurgova (Poľsko):

*Vžiensujem, vžiensujem
na te švjate hody,
kied nimate paľonki,
napíte še vody!*

*Vžiensujem, vžiensujem
a na piecu kuhy cujem,
pod piecem gořolecke,
na vierh pieca kielbasecke!*

Alebo z Malej Frankovej:

*Vžiensujem, vžiensujem,
na piecu kuhy cujem
a pod piecem kielbasy,
poće svoku na pasy!*

Je to teda konkrétny príklad, že strata funkčnosti má za následok zmenu v obsahu i štruktúre javu.

Rovnako i počet spievaných kolied pri koledovaní detí na Štedrý deň sa obmedzil na minimum. V súčasnosti sa spievajú už len dve-tri koledy, ktoré sú bežne uvádzané v náboženských spevníkoch.

Jarný obyčajový cyklus zaznamenal po druhej svetovej vojne ešte podstatnejšie zmeny ako zimný. Stručne ho môžeme charakterizovať takto:

1. Fašiangové obyčaje a zvyky sa v posledných rokoch obmedzili len na spoločensko-zábavnú príležitosť, pričom aj maskované fašiangové sprievody sú v oblasti severného Spiša ojedinelé.

2. Podľa posledných zistení vynášanie Smrtky (Moreny) bolo v skúmanej oblasti naposledy v Novej Belej (slovenská dedina na severnom Spiši v Poľsku) roku 1960, ale aj to z podnetu miestneho učiteľa.

3. Veľkonočný týždeň, ktorý mal v minulosti vo výročných obyčajoch mi-

moriadne závažné postavenie, v súčasnosti stratil takmer úplne charakter ľudovej obradovosti. Niektoré dožívajúce archaickejšie formy sa už len sporadicky vyskytujú v grékokatolíckych dedinách, napr. v Osturni a inde.

4. Svätenie veľkonočných jedál (u rím.-kat. *sviencone*, u gréc.-kat. *paska*) sa síce dodržiava i v súčasnosti, no je to zároveň i cirkevný obrad. V posledných dvadsiatych rokoch sa však obmedzil značne počet jednotlivých druhov sviatín a toto jedlo už nie je hlavnou stravou na prvý či druhý veľkonočný sviatok. Posvätné jedlo na Veľkú noc jedáva v súčasnosti každý člen rodiny osobitne (ešte po druhej svetovej vojne sa jedlo zásadne spoločne z jednej misy) a v malom množstve pred vlastným jedlom, čiže ide o akúsi formu „predjedla“.

5. Veľkonočná kúpačka *poľevacka* sa dodržiava v celej oblasti, ale len ako spoločensko-zábavná príležitosť.

6. Poveľkonočné obyčaje a zvyky sa v oblasti severného Spiša nezachovali a v súčasnosti nejstávajú.

7. Osobitnú zmienku si zasluhujú jarné chorovody *vorodaje*, ktoré sa spievajú i v súčasnosti (hoci nepravidelne) v grékokatolíckych dedinách v okolí Starej Ľubovne, napr. v Kamienke, Veľkom Lipníku a inde. Avšak i v tomto prípade ide o jav, ktorý stratil svoju pôvodnú funkčnosť (privolávanie a ospevovanie jari a teplého slnka) a je už len zábavnou príležitosťou dospievajúcich dievčat.

Cyklus letného zvykosloveného okruhu vykazuje rovnaké znaky ako predošlé:

1. Sadenie májov a tance s hudbou okolo nich (*ogrovaňe*) na Turíce sa v niektorých severospišských dedinách vyskytovalo ešte v šesťdesiatych rokoch. V súčasnosti sa malé máje pred jednotlivými domami stavajú už len zriedkakedy. Stavanie májov sa obmedzilo iba na postavenie veľkého mája *vjehy* uprostred obce, pred kostolom, pred farskou budovou či krčmou alebo pred MNV. Tancovanie okolo májov, ktoré malo na severnom Spiši svoje špecifické zvláštnosti, definitívne zaniklo.

2. *Sobotkove ohne* nad dedinou sa v minulosti na severnom Spiši pálili tri razy (vo vigíliu Turíc, 23. júna vo vigíliu Jána Krstiteľa, a 28. júna vo vigíliu sviatku Petra a Pavla). V takomto prípade sa rozlišovalo pálenie ohňov nad dedinou *na male a veľkie sobotki*. V súčasnosti sa ohne nad dedinou pália iba raz, a to vo vigíliu Jána a nazývajú sa len *sobotki*. Je to znova len spoločensko-zábavná príležitosť 10–15-ročných chlapcov.

3. Osobitné postavenie v rámci letných výročných obyčajov na severnom Spiši má katolícky sviatok Božieho tela a sviatok Nanebovzatia Panny Márie — v ľudovom podaní známy ako sviatok *Želno Pana Marija* (15. aug.). V oboch prípadoch ide o výročité dni, ktoré sú späté s náboženským životom.

Na základe tejto heslovitej charakteristiky výročného zvykoslovného cyklu na severnom Spiši môžeme teda s väčším či menším rizikom vysloviť hypotézu, že podstatný zlom v štruktúre ľudovej duchovnej a sociálnej kultúry nastal v skúmanej oblasti po druhej svetovej vojne. Príčiny tohto zlomu sú viaceré, avšak navzájom sú v dialektickej väzbe, jedna podmieňuje a ovplyvňuje druhú

atď. Zdá sa však, že najzávažnejším faktorom, ktorý zapríčinil rýchly postup zmien bol rozpad starého dedinského spoločenstva a jeho vnútornej štruktúry, čo bolo podmienené dynamikou nového spoločensko-hospodárskeho a ekonomického procesu. Rozpad štruktúry starého dedinského spoločenstva je veľmi vážnym momentom, ktorý narušil existenciu tradičnej ľudovej kultúry. Veď ako vieme, jedným zo základných znakov dedinského spoločenstva bola jeho funkcia spoločenskej kontroly v rámci dediny. Ak potom dedinské spoločenstvo stratilo opodstatnenie spoločenskej kontroly, jednotliviec či malá societa mohla voľne rozhodovať o konaní či nekonaní toho-ktorého javu. Na druhej strane pristupujú k tomu prostriedky masovej komunikácie; čiže všetko faktory, ktoré majú skôr negatívny vplyv na štruktúru tradičnej ľudovej kultúry. Nebudeme, pravda, na tomto mieste rozoberať príčiny tohto procesu,³ ale ukážeme ďalej na niektoré nové, menej známe javy v ľudovej duchovnej i sociálnej kultúre severospišských obcí.

Ako je všeobecne známe, historicky severný Spiš je od prvej svetovej vojny rozdelený politickou hranicou na slovenský a poľský. Avšak „poľský Spiš“ len v zmysle štátoprávneho usporiadania medzi Československou republikou a poľským štátom; čiže na severnom Spiši v Poľsku žije dodnes národnostná menšina Slovákov. Od šesťdesiatych rokov tu môžeme sledovať zaujímavý proces, ktorý je na jednej strane paralelný s tým, čo už bolo povedané, ale na druhej strane je skomplikovaný faktormi, ktoré napríklad západonemecký folklorista H. B a u s i n g e r nazval „politický folklorizmus“.⁴ I v danom prípade došlo na tomto území k podobnému procesu, ale čo je zaujímavejšie, na pozadí konfliktov v rámci farnosti — medzi farárom a farníkmi. Je pozoruhodné, prečo práve v rámci farnosti? Veď žijú tu obyvatelia len jedného vierovyznania. Odpoveď je dosť jednoduchá, ako tiež správne upozorňuje poľský sociológ S. K o z i c k i,⁵ uvádzajúc, že aktivnosť farníkov sa často prejavuje buď v spojitosti s kostolom buď priamo na jeho pôde, kde sa obyvatelia farnosti stretávajú pravidelne každý týždeň a kde sa vlastne formuje a prejavuje pocit dedinskej jednoty. Z toho vyplýva, že aktivnosť farníkov je v podstate viac javom spoločenským ako len religióznym prejavom.⁶ Rozsiahle výskumy poľských sociológov dediny, ktorí sa zaoberajú otázkami religiozity na dedine, v poslednom čase ukazujú, že najvýraznejším znakom farníkov je ich úloha v spoločensko-politickom živote dediny.⁷ Tieto tvrdenia sa zdajú celkom opodstatnené, potvrdzuje to aj stav v niektorých severospišských dedinách.

³ Pozri bližšie PRANDA, A.: Niektoré teoretické otázky štúdia ľudovej kultúry v súčasnosti. Slovenský národopis, 18, 1970, najmä s. 56—57.

⁴ BAUSINGER, H.: Folklorismus in Europa. Eine Umfrage. Zeitschrift für Volkskunde, 65, 1969, s. 7.

⁵ KOZICKI, S.: Podzwonne dla parafii. Warszawa 1965, s. 25, 26.

⁶ Pozri napr. CIUPAK, E.: Socjologia parafii wiejskiej. Studia Socjologiczne, 1, 1961, s. 272, 273.

⁷ Porov. napr. ADAMUS-DARCZEWSKA, K.: Z zagadnień aktywności społeczno-gospodarczej wiejskiej parafii w Polsce. Roczniki Socjologii Wsi, 8, 1968, s. 68.

Tradičná ľudová duchovná a sociálna kultúra, ktorá rovnako ako v iných národopisných oblastiach Slovenska, tak aj na severnom Spiši ustúpila po druhej svetovej vojne do pozadia. Jednako na poľskej strane v posledných rokoch sa začala v niektorých severospišských dedinách umelo oživovať z vlastných podnetov miestnych obyvateľov tým, že obyvateľstvo hlásiace sa k slovenskej národnosti začalo demonštratívne dokazovať svoju osobitosť. A práve najvypuklejšie sa to ukázalo tam, kde konflikty medzi farárom poľskej národnosti a slovenskými farníkmi boli najviac vyhrotené. Konkrétne sa to ukazuje v takých prípadoch, ako je vianočné koledovanie a vinšovanie, pri procesii Božieho tela ap. Na ilustráciu uvediem niekoľko príkladov:

Farár poľskej národnosti napríklad odmietol koledovať na Vianoce v časti obce, kde sa obyvatelia hlásia k slovenskej národnosti. Reakcia bola taká, že na druhý vianočný sviatok (keď podľa vžitej ľudovej tradície sa nechodievalo na návštevy k príbuzným) začali sa schádzať príbuzní i bližší známi do niektorých domov, deti tam spievali vianočné koledy, rozprávali sa tam rozmanité biblické námety o narodení Krista ap. Po vianočných sviatkoch chodili 10–15-roční chlapi s betlehemom a trojkráľovskou hivezdou v oveľa väčšej miere ako kedykoľvek predtým. Pritom je zaujímavé, že v takomto prípade sa začal stierať pôvodný spiško-horalský charakter týchto folklórnych prejavov a najmä po jazykovej stránke dostávali špecificky slovenské znaky, čo je zvlášť výrazné v betlehemských hrách. Kompozičná výstavba hier sa v zásade nenarušila. Rovnako formálna výstavba betlehemských hier zostáva napríklad nezmenená, ale do hier sa začali vnášať nové prvky, ktoré našli svoje miesto v komických improvizovaných výstupoch postavy Starého a Kubu; obidvaja kriticky reagujú na vzniknutú situáciu.

Na druhej strane slovenské obyvateľstvo severospišských obcí v Poľsku sa skôr negatívne stavia k akciám, ako sú dožinkové slávnosti, ktoré sa v posledných rokoch organizujú dokonca skoro v každom väčšom či menšom mestečku.

Najzávažnejšie je však zistenie, že paralelne so vzniknutím konfliktov v rámci farnosti začali v obciach vznikať vlastné folklórne súbory, hoci folklórne hnutie (jednotlivé skupiny) na severnom Spiši je organizované v rámci veľkého súboru piesní a tancov Podhalie so sídlom v Nowom Targu. Tento proces má samozrejme svoje širšie súvislosti, o ktorých nie je vhodné sa na tomto mieste rozširovať.

V tomto príspevku sme chceli hlavne poukázať na jeden z mnohých folklórnych procesov, príznačných pre súčasnosť, ktorý by si mala všímať naša folkloristika. Z uvedeného vyplýva, že prejavy tzv. folklorizmu môžu byť rozmanité, rovnako ako aj faktory, ktoré ho podmieňujú. V našom prípade to bol konflikt v rámci farnosti. Zdá sa však, že tento proces môže byť charakteristický aj pre národnostné menšiny, ktoré sa v určitom období ocitajú v krízovom postavení, čo často vyplýva z celkovej spoločenskej situácie určitej society.

ÜBER DIE PROBLEMATIK DES STUDIUMS DER JAHRESBRÄUCHE UND DER FOLKLORE IN DER NÖRDLICHEN ZIPS

Zusammenfassung

In seinem Beitrag befaßt sich der Autor hauptsächlich mit dem gegenwärtigen Zustand der Jahresbräuche, des volkstümlichen Brauchtums überhaupt und mit der Folklore in der angeführten ethnographischen Region. Das Studium dieses Materials kann im untersuchten Gebiet grundsätzlich in zwei Richtungen verlaufen: entweder orientiert man sich auf die archaischen Formen im Jahresbrauchtum und in der Folklore (es ist z. B. ohne größere Schwierigkeiten möglich fast den gesamten Zyklus des Jahresbrauchtums zu rekonstruieren) oder man studiert noch erhaltene, lebendige und allgemein bekannte Jahresbräuche und untersucht neue Elemente des Brauchtums, insbesondere wie sich die Tradition bei der Formung des heutigen Lebensstiles auswirkt.

Auf Grund einer knappen Charakteristik einzelner Brauchtumszyklen in der Gegenwart stellt der Verfasser die Hypothese auf, daß sich in der nördlichen Zips nach dem zweiten Weltkrieg in der Struktur der geistigen und sozialen Volkskultur ein markanter Bruch feststellen läßt. Gründe dafür gibt es mehrere. Einer der wichtigsten Faktoren, die den raschen Verlauf der Veränderungen bedingten, war der Zerfall der alten Dorfgemeinschaft und ihrer inneren Struktur, der durch die Dynamik des neuen gesellschaftlich-wirtschaftlichen Prozesses bedingt war.

Parallel mit dem Prozeß der erwähnten Veränderungen begannen nach dem zweiten Weltkrieg, insbesondere in den sechziger Jahren, in manchen slowakischen Gemeinden auf polnischem Gebiet, wo eine slowakische nationale Minderheit lebt, neue Erscheinungen in der volkstümlichen geistigen und sozialen Volkskultur aufzutauchen. In manchen Pfarreien kam es zwischen den polnischen Priestern und den slowakischen Gliedern der Kirchengemeinde zu Konflikten. Auf dem Hintergrund dieser Konflikte begann man in manchen Ortschaften auf Anregung der Einwohner die traditionelle Volkskultur wieder zu beleben. Dies geschah deshalb, weil die Bevölkerung, die sich zur slowakischen Nationalität bekennt, auf demonstrative Weise ihre von der polnischen Volkskultur abweichende Eigentümlichkeit und Besonderheit beweisen wollte. Am deutlichsten trat dies dort hervor, wo sich solche Konflikte am ärgsten zugespitzt hatten. Im Jahresbrauchtum äußerte sich diese Neubelebung am markantesten im winterlichen Brauchtumszyklus, bei den Weihnachtsbräuchen, und in der Bewegung der Volkskunstensembles. Es handelt sich dabei einerseits um Innovationen der volkstümlichen Geisteskultur, aber auf der anderen Seite auch um Äußerungen des sog. Folklorismus.

Redakčná poznámka

Týmto číslom (na nasledujúcej strane) otvárame novú rubriku DISKUSIE-GLOSÝ. Zariadenie tejto rubriky do časopisu podmienila a vynútila si situácia v našej vednej disciplíne v posledných rokoch. Mnohé teoretické a praktické problémy etnografie a folkloristiky vyžadujú si pohotové a bezprostredné reagovanie a konfrontáciu viacerých názorov, z ktorých sa môžu postupne sformulovať všeobecne platné závery. Predpokladáme, že v rubrike publikované príspevky diskusnej povahy a aktuálne glosy budú odrazom živého ruchu v našom národopise a podnietia čo najširšiu spoluprácu našich etnografov a folkloristov s časopisom.

Redakcia

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания XX, 1972, № 2.
Издается четыре раза в год
Издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Боžена Филова и Павол Стано
Адрес редакции Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang XX, 1972, Nr. 2. Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteure Dr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume XX, 1972, No. 2.
Published quarterly by the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors Dr. Božena Filová and Pavol Stano
Editor Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
revue de l'Académie slovaque des sciences
Anne XX, 1972, No. 2. Paraît quatre fois par an
Aux Editions de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteurs: Dr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS
Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník XX, 1972, číslo 2. — Vychádza štyri razy do roka
Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka Dr. Božena Filová

Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: prof. Dr. Rudolf Bednárik, Dr. Soňa Burlasová, Dr. Emília Horváthová,
Dr. Soňa Kovačevičová, Dr. Jaroslav Kramařík, Dr. Michal Markuš, doc. Dr. Ján Michálek,
Dr. Ján Mjartan, Dr. Štefan Mruškovič, doc. Dr. Ján Podolák

Technická redaktorka Jaroslava Macherová

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—, celoročné predplatné Kčs 80,—
Výmer PIO 2385/49-III/2

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII.

© by Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1972